

Thisted Museums

arkæologiske undersøgelser

OVERPLØJET HØJ I GETTRUP

Hos gdr. Gustav Skriver, Oddersholm ved Gettrup, undersøgte museet i foråret 1981 en gravhøj, der i de sidste 100 år eller mere har været overpløjet. Som følge af dyrkningen var gravhøjen, der måske oprindelig har været 1,50-2,0 meter høj, reduceret til 0,30 meters højde og fremtrådte derfor kun som en svag forhøjning i terrænet.

fundt en oppiøjet stridsøkse fra yngre stenalder og samtidig pany var stødt på sten, blev museet tilkaldt.

Som det fremgår af foto 1 anvendtes maskinkraft ved afdækningen, som det iøvrigt er blevet almindeligt ved arkæologiske udgravninger nu om dage.

Undersøgelsens resultater stod desværre ikke helt mål med forventningerne, idet samtlige gravanlæg var mere eller mindre ødelagte. Som et interessant træk viste det sig imidlertid, at højen havde været opført i flere tempi, og at den i fase 2 havde været omgivet af en ringgrøft ca. 17 meter i diameter og med en 9 meter bred åbning mod syd.

Denne udformning hører formodentlig, ligesom den ældste udgave af højen, hjemme i yngre stenalders enkeltgravskultur ca. 2500 år før Kristus. Et par næsten helt sløjfede brandgravskister viser, at højens sidste fase tilhører midten af bronzealderen ca. 1000 før Kristus. Da der ydermere udenfor højen fandtes brandgrave fra ældre jernalder, omkring Kristi fødsel, blev oldtidens tre hovedfaser, sten-, bronze- og jernalder således alle repræsenteret ved gravningen ved Gettrup.

TO HØJE OG NOGLE BRAND GRAVE

Med økonomisk bisrand fra Viborg amtskommune har Thisted kommune og Thisted museum startet en arkæologisk udgravnings

projekt, hvortil der er knyttet et antal unge arbejdsløse og langtidsledige.

På indeværende tidspunkt er udgravningsholdet i færd med undersøgelsen af en større overpløjet høj ved Heltborg hos gårdejer Ejnar Hovmark. Også denne høj har ligesom den føromtalte høj ved Gettrup været opbygget i flere omgange. Med den yngste fase dateret til midten af bronzealderen, at dømme efter en mindre stenbuste med brændte ben. Indsat i højen fandtes to urnegrave omgivet af stenopbygning. På foto 2 og 3 ses arbejdet med optagelsen af en ca 40 cm høj urne fra omkring 800 før Kristus. Før transporten til museet er urnen blevet omviklet med gaze for at sikre den mod beskadigelse ved selve optagelsen, da det allerede revnede kar nemt kan gå yderligere i stykker.

I siden på en ikke fredet gravhøj nord for Hundborg hos gdr. Chr. Borggaard opdagede elever fra Thylands ungdomsskole under gennemgang af egnens oldtidsminder, at der stak dele af en urne frem af en brink i højens vestside. Ved museets efterfølgende undersøgelse blev urnen fremgravet, og det viste sig, at den som låg havde en lille skål lagt omvendt over karrets åbning. Urnen, som efter sin udformning at dømme må dateres til tidsrummet 500-600 før Kristus rummede kun brændte ben.

Ved en mindre prøveudgravning hos gårdejer Richard Højbak, Førby ved Hundborg, afslørede enkelte brandgrave fra yngre bronzealder, 1000-500 før Kristus. Til forskel fra de ovenfor omtalte gravfund har disse brandgrave øjensynlig ikke været indsat i eller dækket af en høj, men nedgravet under flad mark.

JERNALDER-BOSÆTTELSE VED VANDET SØ

Som omtalt i forrige nummer af Historisk Årbog startede museet i foråret 1980 undersøgelser på en jernalderboplads hos gårdejer Th. Jepsen, Skårup ved V. Vandet plantage Disse udgravninger er i 198~ blevet videreført med støtte fra miljøministeriet og arbejdsmarkedsnævnet for Viborg amt. Området syd for V. Vandet Sø har i jernalderen, ligesom også senere, været præget af sandflugt, der satte ind allerede før bosættelsen fandt sted i midten af førromersk jernalder, ca. 200 år før Kristus.

Alle husene på bopladsen har den samme »klassiske« konstruktion, det er velkendt fra de store jernalderlandsbyer ved Ginnerup og Vestervig: Tørvevægge og to rækker tagbærende stolper. Endvidere har samtlige huse ved Skårup stengrebning i stalden, der almindeligvis blev indrettet i husets østlige ende.

På foto 4 ses et ca. 13x5 m stort hus tydeligt aftegnet, begrænset, som det er, hele vejen rundt af en lys lerbræmme, der stammer fra lerpanelet på indersiden af græstørvæggen.

Igen ved undersøgelsen i 1980 fandtes i et nedbrændt hus en stor mængde knuste og delvis hele kar samt en del forkullet korn. Ved udgravningen kunne det tydeligt ses, at huset efter branden er blevet overpløjet, antageligt som led i arbejdet med sløjfningen af tomten.

Hos gårdejer Erik Hargård, Villerslevgård, blev ved markarbejde i det tidlige forår påtruffet en stenbrolægning fra ældre jernalder. I den for samme område havde museet allerede forrige år afdækket en lignende brolægning hos gårdejer Thomas Christensen, Vibberstoft. Begge stenlægninger ligger på samme boplads, der har en udstrækning på ca 180 gange 160 m. Op til 70 cm tykke kulturlag med husrester, affaldslag og brolægninger viser, at der her har ligget en landsby i århundrederne omkring Kristi fødsel.

Ved en mindre udgravning hos gårdejer Erik Mortensen, Kovstrup Hede ved Sønderhå, blev undersøgt dele af en affaldsgrube fra tidlig jernalder, ca. 400 år før Kristus. I gruben fandtes talrige lerkarskår.

Tilvækst til samlingerne på Thisted Museum FRA NYERE TID

Egnhistorisk Samling i Klitmøller, som i begyndelsen af 1970'erne blev etableret af lærer Jørn Christensen, Klitmøller, overlodes i eftersommeren 1980 til Hanstholm Kommunes kulturelle forvaltning, som ønskede, at museet skulle overtage ansvaret for de indsamlede genstandes fortsatte bevaring.

I september måned overførtes derfor hele samlingen til museet i Thisted, hvor den har gennemgået en nøje registrering og en omfattende konservering. Disse arbejder er nu så vidt tilendebragt, at en betydelig del af samlingens bedste stykker har kunnet integreres i nyopstillingen af en del af udstillingen i museumsbygningerne ved Hanstholm fyr, idet et særligt afsnit i denne udstilling er viet tidligere tiders småsamfund omkring kystfiskeriet ved den thylandske kyst.

I marts 1981 erhvervede museet gennem Statens Museumsnævns særbevilling til indkøb af museumsgenstande et hovedvandsæg af sølv. Hovedvandsægget, som formentlig er udført af Haderslevme-steren Johan Adolf Muller (1761-1850), har tilhørt avlsbruger i Thisted, Anders Kold.

Hovedvandsægget, der er hjerteformet og på låget har en

gennembrudt krone, er graveret med blomster og bærer inskriptionen Anders Kold 1824, Østergade, Thisted.

Denne Anders Kold, som var avlsbruger, boede i Østergade på matrikel 45 (1851-matriklens nummerering). Han var født 10. oktober 1798 i Thisted og gift med Mette Marie Jensdatter, født 15. marts 1796. Anders Kold døde formentlig i tiden mellem de to folketællinger 1834 og 1850, idet Mette Marie Jensdatter i den sidstnævnte anføres som enke og medlem af byens vognmandsbrug.

Anders Kold var broder til skolemanden Kristen Kolds bedste-fader.

På hovedvandsægget står imidlertid endnu et sæt initialer indridset: K. C. D. O. Anders Kolds hustru, Mette Marie Jensdatter, var datter af Jens Jensen Thaarsted og Kiersten Christens Datter Oddershede. Tilsyneladende kunne de indprykkede initialer

Gaver

Thisted Museum har i 1981 som gave fra private modtaget en række værdifulde genstande, hvoraf skal nævnes: et stort kogekar af ler fra midten af 1800-tallet, et dukkehus fra omkring 1910, en bondedagbog og kørselsprotokol samt regnskabsbog for jordemodervæsenet fra V. Vandet sogn dækkende perioden ca. 1830-1870, en kakkelovn, der nu er opstillet i Skolemuseet Lindahlsminde, et større antal fiskeredskaber fra dette århundrede samt bogen:

Angaaende Opførelsen af Fyrtaarnet paa Hanstholm og Forhanlingerne herom saavel i teknisk som juridisk Henseende tilligemed en Kritik over det opførte Taarn. København 1844. Af G. N. Sibbern.

Fra fru Inger Brandt, Brede, er modtaget fire marinebilleder, forestillende »Odm« af Aalborg og »Douglas Castle« af Thisted. Dette er sket efter Viggo Brandts testamentariske bestemmelse.

Efter *testamentarisk bestemmelse* har museet modtaget en prydkårde, som hørte til tobaksfabrikant i Thisted og strandings kommissær, konsul F. C. Bendixens konsuluniform. Konsul Bendixen levede 1803-1972.

Fra boet efter provisor Karen Borberg Schelle, Thisted, er indkommet en »brændevinshat« af kobber.

Hertil kommer, at museet ved gave fra Sparekassen Thy, har kunnet erhverve en del genstande, der har tilhørt amtmand Faye. Denne samling omtales andet sted i årbogen.

Formidlingsvirksomhed - Hanstholm

I museets bygninger ved Hanstholm fyr er der lavet nyopstilling i fyrmesterboligen og vestfløjen. Fyrmesterboligen rummer en gennemgang af Hanstholms ældre og nyere historie samt en fotomontage, der illustrerer bosætningens forandring i dette århundrede.

Havnebyggeriet har fået et særligt afsnit, ligesom der i et rum vises antydninger af tidligere tiders levevilkår i Thy. Vestfløjen rummer dels en udstilling omkring kystfiskerkulturen dels en nyopstilling af museets geologiske samling.

I redningshuset fra Hanstholm er udstillingen om redningsvæsenet i Thy og Hanherred færdigopstillet, og fyretablisementets tidligere maskinhal er nu indrettet til auditorium til brug for skoleklasser og museets egne foredragsarrangementer.

Film, foredrag og publikationer

Museumspædagogen har stået for tekstning og bearbejdning af en overspilning af nu afdøde slagter Hansens film »Rundt i Thy« fra 1937-1939. Der er i forbindelse med ovennævnte arbejde optaget en dokumentarfilm »Thy anno 1981«. Museumspædagogen har ligledes lavet drejebog til en dokumentarfilm med borgmester Holger Visby. Filmene er optaget af fotograf Per Sowinski og finansieret af Sparekassen Thy. Der er også i år afviklet en række velbesøgte foredragsaftener i Vestervig og Thisted.

Der er ydet konsulentbistand til historielærere ved Hanstholm skole i forbindelse med et lokalhistorisk projekt under Danmarks Lærershøjskole, til Dansk Byplanlaboratorium og forfatteren Ebbe Kløvedal Reich i forbindelse med udgivelse af bogen »Viljen til Hanstholm« samt til Hanstholm Kommunes Tekniske Forvaltning i forbindelse med byplanudstillingen »Hanstholm vision og virkelighed«.

Pubukaho fler i 1981 ved museets medarbejdere:

Svend Sørensen: Udvikling i støbeskeen.

Svend Sørensen: De gamle skolebøger, uddrag fra skolebogssamlingen i Sydthy Skolemuseum.

Sonja Nielsen: Skolen i Sydthy.

Hanne Mathiesen: Hansted Kirke.

Hanne Mathiesen og Svend Sørensen: Vejledningsmateriale til museerne i Hanstholm.

Museet vil gerne sige tak for et godt år til de mange gæster og bidragsydere, vi daglig har kontakt med.

Jette Kjær.